University of Groningen

Wat 'maakt' ons intelligent?

van Mazijk, Corijn

Published in:
Algemeen Nederlands tijdschrift voor wijsbegeerte

DOI:
[10.5117/ANTW2016.2.MAZI](https://doi.org/10.5117/ANTW2016.2.MAZI)

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2016

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

van Mazijk, C. (2016). Wat 'maakt' ons intelligent? *Algemeen Nederlands tijdschrift voor wijsbegeerte*, 108(2), 195-199. <https://doi.org/10.5117/ANTW2016.2.MAZI>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Wat ‘maakt’ ons intelligent?

Corijn van Mazijk

ANTW 108 (2): 195–199

DOI: 10.5117/ANTW2016.2.MAZI

Over het geheel genomen sta ik vrij sympathiek tegenover Keijzers biologische interpretatie van cognitie die hij als ‘cobolisme’ bestempelt. Breed gesteld komt Keijzers voorstel hierop neer dat cognitie geïdentificeerd dient te worden met het netwerk van interacties tussen organismen en hun omgeving, en wel specifiek in termen van een ‘concrete materiële basis’ van die interacties. Keijzer kiest hierbij voor een zeer brede definitie van cognitie die de term net zo goed toepasbaar maakt op mensen als op planten en eencelligen. Het centrale voorstel van Keijzers artikel toont zich daarmee bij uitstek een filosofisch voorstel. Welbeschouwd verdedigt Keijzer namelijk alleen conceptuele stellingen, dat wil zeggen: stellingen die betrekking hebben op hoe wij zouden moeten kijken naar bepaalde processen teneinde ze adequaat te kunnen beschrijven en begrijpen.

Ondanks mijn sympathie voor Keijzers algehele aanpak denk ik dat zijn artikel een aantal meer en minder fundamentele vraagstukken onbeantwoord laat. Ik zal een aantal van zulke vraagstukken hier kort naar voren brengen. Het belangrijkste commentaar dat ik hier geef heeft betrekking op de vraag of Keijzer het centrale vraagstuk van cognitie – ‘wat maakt ons intelligent?’ – wel daadwerkelijk beantwoord heeft. Ik zal hiervoor allereerst een onderscheid aanbrengen tussen twee lezingen van het werkwoord ‘maken’ in die vraagstelling. Vervolgens laat ik zien waarom Keijzers theorie onmogelijk volledig uitdrukking kan geven aan wat cognitie is.

Het is prijzenswaardig dat Keijzer zeer duidelijk probeert te zijn over dat waarop zijn zogenoemde ‘cobolisme’ wel en niet aanspraak kan maken. Zijn conceptuele identificatie van cognitie met cobolisme steunt op twee belangrijke conceptuele voorwaarden: 1) het mentale domein moet gedissocieerd worden van de term ‘cognitie’; 2) de term ‘cognitie’ is van toepassing op alle organismen en niet uitsluitend op mensen of hogere diersoorten. Geen van beide voorwaarden is in de hedendaagse literatuur

vanzelfsprekend. Sterker nog, ze zijn beide controversieel. Ze zijn echter wel allebei noodzakelijk voor de houdbaarheid van Keijzers theorie.

Om het belang van deze twee voorwaarden voor Keijzers aanpak duidelijk te onderstrepen is het nuttig om hier een onderscheid te introduceren tussen twee verschillende manieren waarop de centrale vraag 'wat maakt ons intelligent?' begrepen kan worden. Op de eerste lezing wordt 'maken' geïnterpreteerd in termen van de *essentiele elementen* van dat wat aan intelligentie als zodanig eigen is. Hier kan zonder verdere theoretische onderbouwingen te geven gedacht worden aan bijvoorbeeld zelfbewustzijn, intentionaliteit, zintuiglijke sensitiviteit, waarneming, kennisverwerving, logisch redeneren en het hebben van een eigen wil. Op de tweede lezing kan 'maken' begrepen worden in termen van de materieel-constitutieve *grond waarop* intelligentie ontstaat: bijvoorbeeld chemische samenstellingen, fysieke interacties en interne mechanische organisatie. De eerste lezing betreft dat waaruit intelligentie is 'opgemaakt': die elementen die tot het 'wezen van intelligentie' zelf behoren. De tweede lezing is dat wat intelligentie vanuit natuurwetenschappelijk oogpunt 'mogelijk maakt'.

We kunnen nu zien dat de eerste van de twee eerder geformuleerde conceptuele voorwaarden die Keijzer vooraf vaststelt als direct gevolg heeft dat de vraag 'wat maakt ons intelligent?' enkel nog beantwoord kan worden in termen van de tweede lezing. Anders gesteld, Keijzer timmert de casus in zodanige vorm dat de centrale vraag 'wat maakt ons intelligent?' teruggebracht wordt tot dat de materieel-constitutieve voorwaarden voor intelligentie. Dit doet hij door de term 'cognitie' geheel te identificeren met materieel-constitutieve voorwaarden en zodoende het explanandum 'intelligentie' los te koppelen van alles wat welbeschouwd essentieel is daaraan en waaruit het zagezegd is 'opgemaakt'. Dit wil niet zeggen dat Keijzer de eerste lezing geheel negeert; hij houdt deze daarentegen wel degelijk bewust buiten het concept van cognitie waarmee hij opereert.

De prangende vraag is of Keijzer hiermee zijn eigen doelstelling onbereikbaar heeft gemaakt of niet. Dit hangt ervan af of Keijzer beoogt een *volledig* antwoord te geven op de centrale vraagstelling 'wat maakt ons intelligent?' of niet. Wanneer Keijzer slechts probeert 'een eenduidig en *werkbaar materieel domein* af te bakenen waar een toekomstige cognitiewetenschap zich op kan *baseren*' (mijn italics), dan hoeven uit zijn conceptuele afbakeningen geen grote problemen te volgen. Echter, wanneer Keijzer de term cognitie geheel wil '*herinterpreteren* en [...] *definieren* als een specifiek natuurlijk en materieel domein' (mijn italics), dan verenigt hij hiermee het concept van cognitie volledig met de tweede lezing. De vraag 'wat maakt ons intelligent?' zou dan louter zinvol gesteld kunnen of

moeten worden als een vraag naar de materieel-constitutieve grond waarop intelligentie ontstaat.

Hoewel Keijzer het niet expliciet zo stelt, geeft hij zowel in zijn titel als in discussie aanleiding te denken dat zijn materieel-biologische theorie gemotiveerd is door de overtuiging dat wij ons tot dusverre te sterk hebben laten (mis)leiden door onze alledaagse intuïties aangaande dat wat ons intelligent maakt. Iets sterker gesteld, Keijzers eerste conceptuele voorwaarde – de theoretische uitsluiting van het mentale domein uit het concept van cognitie – lijkt gemotiveerd door de aanname dat elke mentalistische beschrijving er één zal zijn die gebaseerd is op dubieuze *folk psychology* en de 'oude conceptuele mentale context'. Keijzer zelf wil zulke misleidende 'intuïties voorbij' en gooit daarmee alle verwijzingen naar het veronderstelde verouderde mentale raamwerk overboord. Kort gesteld: Keijzers uitsluiting van de eerste lezing is gemotiveerd door een wantrouwen in de mogelijkheid van een objectieve beschrijving van dat wat aan intelligentie als zodanig eigen is.

Dit wantrouwen gaat naar mijn mening bijzonder slecht samen met de realiteit. Sinds decennia bezigt de fenomenologie zich met de systematische onderzoeking van het mentale domein. Sinds kort is de studie van bewustzijn *qua* bewustzijn echter ook doorgebroken in 'mainstream' *philosophy of mind*: Siewert (1998), Peacocke (2001a, 2001b), Crane (1998, 2003, 2007), Bayne en Montague (2011), en Gallagher en Zahavi (2007) zijn slechts enkele prominente voorbeelden hiervan. Keijzer lijkt in de veronderstelling dat de eerste lezing slechts inexacte en dubieuze resultaten kan opleveren en beschouwt de exclusieve materiële focus van zijn theorie als een significant voordeel daarvan. Keijzer ziet hiermee niet alleen de successen van deze welvertegenwoordigde filosofische tradities over het hoofd; hij eigent zich een centraal wetenschappelijk en filosofisch concept toe zonder in staat te blijken het wezen ervan (dat waaruit het is 'opgemaakt') ook maar te kunnen benaderen.

Er zijn meer problemen aan te kaarten in Keijzers artikel. Zo lijkt het probleem van de *mark of the mental*, of wat Rowlands (2009) het *cognitive bloat problem* noemt, bij uitstek van toepassing op het externalistische en zo breed geformuleerde cobolisme. Keijzer adresseert daarnaast de exacte verschillen en overeenkomsten met autopoïetische en belichaamde theorieën niet bijzonder duidelijk. Is Keijzers cobolisme rivalerend of complementair ten aanzien van zulke al bestaande theorieën? Tot slot is het opvallend dat Keijzer de populaire representationalistische (Dretske 1995, Tye 1996, Lycan 2001) en intentionalistische (Byrne 2001, Crane 2007) theorieën niet bespreekt. Dit zijn vandaag de dag zeer gang-

bare opvattingen die een veelbelovende brug slaan tussen het mentale en het fysieke domein en daarnaast met enig succes een *mark of the mental* bieden. Ik kan deze punten hier slechts vermelden zonder er uitgebreider op in gaan.

Ter conclusie: Keijzers biologische interpretatie spitst zich toe op de materieel-constitutieve grond voor intelligentie en definieert cognitie op bijpassende wijze. Hoewel ik denk dat Keijzers suggestie *nuttig* kan zijn, garandeert zijn dissociatie van het mentale domein de onmogelijkheid een compleet antwoord te leveren op de centrale vraag ‘wat maakt ons intelligent?’ Keijzer zet het ware explanandum tussen haakjes door de eerste lezing van die vraag af te doen als ouderwets en obscuur. Ik denk dat Keijzers interpretatie van cognitie hiermee niet alleen aan welvertegenwoordigde onderzoeksvelden voorbij gaat, maar uiteindelijk ook aan het wezen van cognitie zelf.

Dit zijn geen onoverkomelijke bezwaren tegen het cobolisme. Keijzers theorie zou misschien beter uit de verf kunnen komen wanneer hij deze presenteerde als een ‘biologische *basis* van cognitie’ in plaats van een ‘biologische *interpretatie* [en herdefiniering] van cognitie’. Zowel het hedendaagse onderzoek naar als ook de ware aard van cognitie behelst veel meer dan wat Keijzers theorie ondersteunen kan, en hiervoor zou hij naar mijn mening in de uitwerking van zijn suggestie duidelijker ruimte kunnen maken.

Referenties

- Bayne, T., Montague, M. (2011) Cognitive phenomenology: an introduction, in: T. Bayne en M. Montague (red.) *Cognitive Phenomenology*. Oxford: Oxford University Press.
- Byrne, A. (2001) Intentionalism defended, *The Philosophical Review* 110(2), pp. 199-240.
- Crane, T. (1998) Intentionality as the mark of the mental, *Royal Institute of Philosophy Supplement* 43, pp. 229-251.
- Crane, T. (2003) The intentional structure of consciousness, in: A. Jokic en Q. Smith (red.) *Consciousness: New Philosophical Perspectives*. New York, NY: Oxford University Press.
- Crane, T. (2007) Intentionalism, in: Beckermann A. en McLaughlin, B. (red.) *Oxford Handbook to the Philosophy of Mind*. Oxford: Oxford University Press.
- Dretske, F. (1995) *Naturalizing the Mind*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Gallagher, S. en Zahavi, D. (2007) *The Phenomenological Mind: An Introduction to Philosophy of Mind and Cognitive Science*. New York, NY: Routledge.
- Lycan, W. (2001) The case for phenomenal externalism, *Philosophical Perspectives* 15, pp. 17-35.
- Peacocke, C. (2001a) Does perception have a nonconceptual content? *Journal of Philosophy* 98(5), pp. 239-264.
- Peacocke, C. (2001b) Phenomenology and nonconceptual content, *Philosophy and Phenomenological Research* 62(3), pp. 609-615.

- Rowlands, M. (2009) Extended cognition and the mark of the cognitive, *Philosophical Psychology* 22(1), pp. 1-19.
- Siewert, C. (1998) *The Significance of Consciousness*. Princeton NJ: Princeton University Press.

Over de auteur

Corijn van Mazijk is promovendus aan de KU Leuven en de Rijksuniversiteit Groningen en tevens docent aan de laatstgenoemde instelling. In zijn onderzoek combineert hij voornamelijk de fenomenologische filosofie van Edmund Husserl met hedendaagse debatten aangaande de structuur en inhoud van waarneming. Hij heeft meerdere publicaties over de filosofieën van Edmund Husserl, Immanuel Kant en John McDowell, onder meer in *The Southern Journal of Philosophy* en *International Journal of Philosophical Studies*.